

REZIME

STRATEGIJE RAZVOJA HRANITELJSTVA U CRNOJ GORI SA AKCIONIM PLANOM ZA PERIOD 2012.-2016. GODINE

Strategija razvoja hraniteljstva u Crnoj Gore sa Akcijonim planom za period 2012.-2016. godini (u daljem tekstu: Strategija) donosi se u cilju održivog, efikasnog i svima dostupnog sistema zaštite djece i mlađih bez roditeljskog staranja. Hraniteljstvo kao adekvatni oblik zaštite zasniva se na partnerstvu javnog, privatnog i civilnog sektora kao pružaoca usluga u ovoj oblasti i uz stimulisanje pune participacije korisnika – djece, kao i hranitelja.

Opredjeljenje države Crne Gore za donošenje strateškog dokumenta za razvoj hraniteljstva može se ocijeniti kao značajan državni poduhvat, kojim se nastoji obezbijediti dobrobit i izjednačavanje prava sve djece i mlađih u Crnoj Gori.

Dosadašnja praksa zaštite djece i mlađih bez roditeljskog staranja u Crnoj Gori umnogome se bazirala na smještaju djece i mlađih u institucije, odnosno na smještaj kod srodnika, što pokreće pitanje opravdanosti zadržavanja pristupa institucionalnoj zaštiti, prije svega, ako se ona posmatra iz ugla djece i mlađih i njihove dobrobiti.

Naime, u skladu sa najboljim interesima djeteta, principom iz Konvencije o pravima djece, koju je potpisala i ratifikovala i Crna Gora, sva djeca i mlađi imaju pravo da žive u porodici. Kada biološka porodica nije u stanju da brine o njima, traži se alternativno rješenje, što je u praksi većine zemalja najčešće hraniteljska porodica.

Strategija se oslanja na već usvojene ciljeve u Strategiji razvoja sistema socijalne i dječje zaštite i usvojene principe reforme u ovoj oblasti, a takođe je u skladu je sa opštim reformskim tokovima u Crnoj Gori i procesima njenog približavanja Evropskoj Uniji.

Kao članica UN-a i Savjeta Evrope, Crna Gora u reformi sistema socijalne i dječje zaštite upravlja se pravima, normativima i standardima utvrđenim u međunarodnim dokumentima. Za reformu sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva, kao adekvatnijeg oblika zaštite, značajni su sledeći međunarodni dokumenti: Povelja o osnovnim pravima, Konvencija o pravima djeteta i dokument UN-a „Svijet po mjeri djeteta“, „Smjernice UN-a o prikladnoj primjeni i uslovima alternativnog staranja o djeci“, Preporuke Komiteta za prava djeteta, UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Milenijumski razvojni ciljevi UN.

Polazeći od činjenice da je razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori dio reformskih procesa u sistemu socijalne i dječije zaštite, jer se odnosi na zaštitu prava djece i mladih kao najosjetljivije grupe, pristup ove Strategije je reformski, inovativan, savremen, realan i participativan.

Vizija Strategije je društvo jednakih mogućnosti za sve, društvo koje ima cjelovit, stabilan i efikasan sistem zaštite djece, primarno zasnovan na omogućavanju kvalitetnog života djece u porodičnom okruženju, čime se doprinosi reformi sistema zaštite djece i mladih bez roditeljskog staranja u Crnoj Gori.

Misija Strategije je izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece i mladih bez roditeljskog staranja, razvojem hraniteljstva kao oblika zaštite djeteta koji će obezbijediti adekvatne uslove za cjelovito zadovoljavanje potreba djece i mladih i optimalan razvoj njihovih potencijala.

U temelje izgradnje novih pristupa za zaštitu djece u Crnoj Gori ugrađeni su sljedeći principi: porodica predstavlja najveću vrjednost; pravo na život u porodici; najbolji interes djeteta; participacija djeteta; dostupnost usluge; blagovremenost zaštite djeteta; kontinuitet i stabilnost zaštite; nediskriminacija; očuvanje identiteta djeteta; aktivna participacija roditelja i srodnika; aktivna participacija hranitelja i podijeljena odgovornost za zaštitu djeteta; kvalitet usluge kao i senzibilisanost javnosti.

Strateški pravci strategije su:

- Reforma sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva kao manje restriktivnog oblika zaštite;
- zgradnja sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja i unaprjeđivanje hraniteljstva;
- Uspostavljanje efikasnog sistema finansiranja hraniteljstva.

Strategija sadrži ocjenu stanja i identifikovanje ključnih problema u socijalnoj i dječijoj zaštiti djece i mladih bez roditeljskog staranja, u cilju ostvarivanje prava svakog djeteta na život u porodičnom okruženju, popularisanja hraniteljstva i senzibilisanje građana za bavljenje hraniteljstvom, izgradnje sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja, unapređivanja zaštite djece na hraniteljstvu, kao i razvoja različitih oblika hraniteljstva.

Direktni korisnici su djeca i mladi; biološke porodice djece u sistemu socijalne zaštite; srodničke hraniteljske porodice; nesrodničke hraniteljske porodice; građani – potencijalni kandidati za hraniteljstvo; zaposleni u centrima za socijalni rad, zaposleni u domovima za djecu; zaposleni u organima državne i lokalne samouprave koji rade u oblasti zaštite djece i nevladine organizacije. Indirektne ciljne grupe su mediji i zaposleni u zdravstvenim i obrazovnim ustanovama i šira javnost.

U cilju obezbeđivanja pune i efikasne implementacije Radna grupa za praćenje primjene Strategije će koordinirati i pratiti sprovodnjne Strategije i Akcionog plana. Takođe, Vlada Crne Gore će razmatrati jednom godišnje Izvještaj o sprovođenju Strategije.

Finansijska sredstva za realizaciju aktivnosti predviđenih ovim dokumentom, obezbijediće se iz budžeta resornih ministarstava. Troškove kampanje i izradu programa obuke profesionalaca, obezbeđuju se iz sredstava Evropske unije (kroz fond IPA 2010), uz podršku UNICEF-a.

Crna Gora

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

**STRATEGIJA
RAZVOJA HRANITELJSTVA
*U CRNOJ GORI***

2012-2016

Podgorica, mart 2012. godine

„Najveće pouzdanje koje roditelji u nas ugrađuju dok smo djeca jeste da nas nikada neće napustiti. To je jedan od najvećih faktora koji osigurava psihološko zdravlje.

Najokrutnija psihološka trauma koju roditelji mogu nanijeti djetetu je prijetnja ili stvarno napuštanje, što kod njega neizbjegno izaziva doživotni stalni strah od roditeljske kazne“.

Klajn

SADRŽAJ

UVOD.....	4
POLAZNE OSNOVE.....	5
VIZIJA	6
MISIJA.....	6
PRINCIPI	6
ANALIZA STANJA	7
SWOT ANALIZA	9
DEFINISANJE RAZVOJNE POLITIKE HRANITELJSTVA	10
STRATEŠKI PRAVCI	13
STRATEŠKI PRAVAC 1	
Reforma sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva kao manje restriktivnog oblika zaštite	13
STARTEŠKI CILJ 1	
Ostvarivanje prava svakog djeteta na život u porodičnom okruženju	13
STARTEŠKI CILJ 2	
Popularisanje hraniteljstva i senzibilisanje građana za bavljenje hraniteljstvom....	14
STRATEŠKI PRAVAC 2	
Izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja	15
STRATEŠKI CILJ BROJ 3	
Unapređivanje zaštite djece na hraniteljstvu	15

STARTEŠKI CILJ 4

Razvoj različitih oblika hraniteljstva 16

STRATEŠKI PRAVAC 3

Definisanje efikasnog sistema finansiranja hraniteljstva 16

STARTEŠKI CILJ 5

Uspostavljanje stabilnog i efikasnog sistema 16

PRIORITETNE CILJNE GRUPE 17

UPRAVLJANJE PROCESOM IMPLEMENTACIJE 17

RESURSI 18

PRILOZI 21

UVOD

Strategija razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori (u daljem tekstu: Strategija) donosi se u cilju održivog, efikasnog i svima dostupnog sistema zaštite djece i mlađih bez roditeljskog staranja. Hraniteljstvo kao adekvatni oblik zaštite zasniva se na partnerstvu javnog, privatnog i civilnog sektora kao pružaoca usluga u ovoj oblasti i uz stimulisanje pune participacije korisnika – djece, kao i hranitelja.

Opredjeljenje države Crne Gore za donošenje strateškog dokumenta za razvoj hraniteljstva može se ocijeniti kao značajan državni poduhvat, kojim se nastoji obezbijediti dobrobit i izjednačavanje prava sve djece i mlađih u Crnoj Gori.

Dosadašnja praksa zaštite djece i mlađih bez roditeljskog staranja u Crnoj Gori umnogome se bazirala na smještaju djece i mlađih u institucije, odnosno na smještaj kod srodnika, što pokreće pitanje opravdanosti zadržavanja pristupa institucionalnoj zaštiti, prije svega, ako se ona posmatra iz ugla djece i mlađih i njihove dobrobiti.

Naime, u skladu sa najboljim interesima djeteta, principom iz Konvencije o pravima djece, koju je potpisala i ratifikovala i Crna Gora, sva djeca i mlađi imaju pravo da žive u porodici. Kada biološka porodica nije u stanju da brine o njima, traži se alternativno rješenje, što je u praksi većine zemalja najčešće hraniteljska porodica.

Opšte je prihvaćena naučna činjenica da je za život djece i mlađih bez roditeljskog staranja važno da žive u porodičnom okruženju i da se smještajem u instituciju uskraćuju podsticaji za razvoj u skladu sa potrebama djece i mlađih. Porodica je djetetu neophodna jer u njoj ostvaruje stimulativan odnos pun ljubavi, koji je ključan za sve aspekte budućeg razvoja djece, mlađih i odraslih.

U ovoj Strategiji glavno odredište je dobro za dijete, njegovo fizičko i psihološko zdravlje i razvoj u skladu sa biološkim potencijalima. Dobro za dijete i mlađe prepoznaje se kao dobro za društvo, koje, ispunjavajući iskonsku obavezu prema djeci, postavlja čvrste temelje svoje države - oslonce koji su uvijek u ljudskom potencijalu.

Izrazi koji su u ovoj Strategiji upotrebljeni za fizička lica u muškom rodu, podrazumijevaju iste izraze i u ženskom rodu.

POLAZNE OSNOVE

Strategija se oslanja na već usvojene ciljeve u Strategiji razvoja sistema socijalne i dječje zaštite i usvojene principe reforme u ovoj oblasti, a takođe je u skladu je sa opštim reformskim tokovima u Crnoj Gori i procesima njenog približavanja Evropskoj Uniji.

Kao članica UN-a i Savjeta Evrope, Crna Gora u reformi sistema socijalne i dječje zaštite upravlja se pravima, normativima i standardima utvrđenim u međunarodnim dokumentima. Za reformu sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva, kao adekvatnijeg oblika zaštite, značajni su sledeći međunarodni dokumenti: Povelja o osnovnim pravima, Konvencija o pravima djeteta i dokument UN-a „Svijet po mjeri djeteta“, „Smjernice UN-a o prikladnoj primjeni i uslovima alternativnog staranja o djeci“, Preporuke Komiteta za prava djeteta, UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom, Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Milenijumski razvojni ciljevi UN.

Polazeći od činjenice da je razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori dio reformskih procesa u sistemu socijalne i dječje zaštite, jer se odnosi na zaštitu prava djece i mladih kao najosjetljivije grupe, pristup ove Strategije je:

- **reformski** - jer je utemeljen na principima reforme koji su već usvojeni u značajnim strateškim dokumentima Crne Gore;
- **inovativan** - jer podstiče na odgovoran, inovativan i kreativan odnos svih aktera u zaštiti djece i mladih na hraniteljstvu i obezbijeđuje informisanje i nova znanja;
- **savremen** - jer se oslanja na savremene pristupe u zaštiti djece i mladih bez roditeljskog staranja, sistematizuje dobre prakse i definiše potrebne promjene u Crnoj Gori;
- **realan** - jer polazi od potreba djece i mladih, s jedne strane, i resursa i reformskih zadataka, s druge strane, sagledavajući istovremeno i efikasnost novih rješenja sa ekonomskog stanovišta;
- **participativan** – na izradi Strategije radili su predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva pravde, Ministarstva zdravlja, predstavnici centara za socijalni rad i doma za djecu i mlade, kao i predstavnici nevladinih organizacija.

VIZIJA

Vizija Strategije je društvo jednakih mogućnosti za sve, društvo koje ima cjelovit, stabilan i efikasan sistem zaštite djece, primarno zasnovan na omogućavanju kvalitetnog života djece u porodičnom okruženju, čime se doprinosi reformi sistema zaštite djece i mlađih bez roditeljskog staranja u Crnoj Gori.

MISIJA

Misija Strategije je izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece i mlađih bez roditeljskog staranja, razvojem hraniteljstva kao oblika zaštite djeteta koji će obezbijediti adekvatne uslove za cjelovito zadovoljavajuće potreba djece i mlađih i optimalan razvoj njihovih potencijala.

PRINCIPI

Za usaglašavanje pravnog sistema jedne zemlje sa usvojenim međunarodnim dokumentima i savremenom praksom socijalnog rada značajno je uspostavljanje i dosljedna primjena određenih principa relevantnih za zaštitu djece i mlađih.

U temelje izgradnje novih pristupa za zaštitu djece u Crnoj Gori ugrađeni su sljedeći principi:

- Porodica predstavlja najveću vrijednost;
- Pravo na život u porodici;
- Najbolji interes djeteta;
- Participacija djeteta;
- Dostupnost usluge;
- Blagovremenost zaštite djeteta;
- Kontinuitet i stabilnost zaštite;
- Nediskriminacija;
- Očuvanje identiteta djeteta;
- Aktivna participacija roditelja i srodnika;
- Aktivna participacija hranitelja i podijeljena odgovornost za zaštitu djeteta;
- Kvalitet usluge;
- Senzibilisanost javnosti.

ANALIZA STANJA

Analiza društvenog stanja ima za cilj da razmotri uslove u kojima se Strategija predlaže, a koji mogu biti podržavajući, odnosno otežavajući za njenu implementaciju.

Analiza aktuelnog stanja primjene hraniteljstva u Crnoj Gori obuhvatila je istraživanje i procjenu kapaciteta za realizaciju hraniteljstva prije svega, zakonodavne regulative, institucije koje obavljaju poslove u oblasti hraniteljstva, prava korisnika, hranitelja i vrste usluga, okruženje u kojem se hraniteljstvo ostvaruje, resurse kojima se raspolaže i sistem finansiranja.

Analizom zakonodavne regulative utvrđeno je da je oblast porodičnog smještaja - hraniteljstva regulisana kroz dva zakona: Porodični zakon i Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Nedostaje podzakonski akt, koji bliže uređuje materiju hraniteljstva, postupak i procjenu, izbor hraniteljskih porodica i podršku djeci i hraniteljskim porodicama, te se cijelokupan postupak i rad baziraju na odredbama Porodičnog zakona. Za dio koji se odnosi na troškove smještaja, postoji poseban podzakonski akt: na osnovu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Pravilnik o kriterijumima za utvrđivanje posebne naknade porodici u kojoj je lice smješteno. U skladu sa odredbama Porodičnog zakona nije donijet poseban program za pripremu i obuku hranitelja, te se ova zakonska obaveza ne primjenjuje u praksi, što predstavlja bitan nedostatak zakonske regulative i prakse.

Donošenje novog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i podzakonskih akata, omogućće uređivanje ove oblasti u skladu sa međunarodnim standardima.

Analiza nacionalnih strateških dokumenata obuhvatila je Strategiju razvoja socijalne i dječje zaštite i Nacionalni plan akcije za djecu. Polazne osnove ovih dokumenata su reformske i upućuju na zaključak da su prepoznate slabosti postojećeg sistema i postavljeni ciljevi, koji vode u pravcu razvoja, standardizacije i izgradnje kvaliteta usluga. Iako se institucionalizacija definiše kao „poslednja mjera zaštite djece“ (Nacionalni plan akcije za djecu), primjena ovih dokumenata je u zakašnjenju.

Analiza zakonskog okvira i nacionalnih strategija ukazuje da u suštini postoji orientacija ka razvoju standarda i obezbeđivanju kvaliteta u socijalnoj i dječjoj zaštiti. Ali se, kad je u pitanju nesrodničko hraniteljstvo do sada nijesu u dovoljnoj mjeri preuzimali odgovarajući koraci koji bi suštinski vodili ka promjeni prakse.

Analiza prakse rada u oblasti hraniteljstva ukazuje da ove poslove obavljaju centri za socijalni rad i da je osnovni pristup da se zaštita djece obezbjeđuje u srodničkim porodicama, a kad to nije moguće smještaj se vrši u instituciju. Ukupan broj djece bez roditeljskog staranja u hraniteljskim porodicama u Crnoj Gori je 398, od čega 386 u srodničkim porodicama i 12 u nesrodničkim, dok je 135 na smještaju u Domu „Mladost“ Bijela. Takođe, 29 djece nalazi se na smještaju u institucijama u Srbiji.

Analiza zainteresovanih strana – pored Ministarstva rada i socijalnog staranja, u postupku zasnivanja hraniteljstva i pružanja usluga u ovoj oblasti su: Centri za socijalni rad, domovi za djecu, međunarodne organizacije, posebno UNICEF, ustanove drugih sistema,

nevladine organizacije, dnevni centri za djecu sa smetnjama u razvoju, JU Centar za podršku djeci i porodici i mediji.

Uloga zainteresovanih strana i učesnika u razvoju hraniteljstva je različita i može se definisati na sljedeći način:

Država ima ulogu da kreira socijalnu politiku uz postavljanje standarda u razvoju usluge hraniteljstva, zasnovanu na praćenju, analiziranju, istraživanju i participativnom određivanju prioriteta, izgradnji kapaciteta sistema koji omogućuje raznolikost i dostupnost ove usluge, razvoj partnerstva svih važnih aktera u zajednici, transfer znanja, informisanje javnosti, zastupanje profesije i samih korisnika, vršenje nadzora i supervizije usluga, a sve u cilju sprovođenja efikasne zaštite djece bez roditeljskog stranja.

Uloga lokalne samouprave je da aktivno kreira i sprovodi socijalnu politiku i socijalnu zaštitu na lokalnom nivou u cilju razvoja usluge hraniteljstva;

Uloga nevladinog sektora je da pruža podršku unaprijeđenju sistema socijalne zaštite, kroz javno zastupanje interesa građana (informisanje, promociju prava i mogućnosti, edukaciju zainteresovanih subjekata), kroz učešće u standardizaciji i pružanju usluga, kreiranju politika uz punu participaciju korisnika u partnerstvu sa javnim, privatnim, nevladnim sektorom i samim korisnicima poštujući demokratske vrijednosti.

Uloga medija je da u procesu pripreme sistema i promovisanja hraniteljstva bude aktivno uključena i da doprinose popularizaciji razvoja hraniteljstva.

Uloga Međunarodnih organizacija – posebno UNICEF-a, je veoma podržavajuća i obezbjeđuje logistiku i materijalnu podršku tokom uvođenja promjena. Ova organizacija je glavni oslonac za većinu predviđenih aktivnosti iz ove Strategije, koje su neophodne u procesu razvijanja standarda i osposobljavanja profesionalaca i hranitelja za njihovu primjenu.

SWOT analiza

Primjenom tehnike SWOT analize, identifikovane su snage, slabosti, mogućnosti i prijetnje, što je uticalo na definisanje strateških pravaca i aktivnosti.

Snage:

1. Svi usvojeni reformski dokumenti ističu razvoj hraniteljstva kao oblika zaštite;
2. Utvrđena prava najvećim dijelom pokrivaju osnovne potrebe za izdržavanje djece i mladih na hraniteljstvu;
3. Isplate naknada za hraniteljstvo iz budžeta se isplaćuju redovno;
4. U svim centrima za socijalni rad rade stručni radnici, sa iskustvom rada na poslovima hraniteljstva, posebno sa srodničkim hraniteljstvom i koji su spremni da jačaju sopstvene profesionalne kapacitete;
5. Dnevni centri za djecu sa smetnjama u razvoju, kao i Dnevni centar za podršku djeci i porodici, predstavljaju značajan resurs i podršku razvoju specijalizovanog hraniteljstva;
6. Centri za podršku djeci pri domovima zdravlja, predstavljaju značajan resurs za podršku hraniteljskim porodicama koje prihvataju brigu o djeci sa zdravstvenim teškoćama;
7. Spremnost međunarodnih organizacija – posebno UNICEF-a, da podrži sve aktivnosti za realizaciju ove Strategije;
8. Zastupljenost svih vrsta medija i njihova dostupnost na lokalnom nivou, koji se mogu direktno uključiti u aktivnosti promovisanja hraniteljstva i stvaranja pozitivne slike o promjenama u zemlji;
9. Udruženja građana usmerena na zaštitu djece, NVO i druge zainteresovane strane predstavljaju poseban resurs koji može motivisati građane za bavljenje hraniteljstvom.

Slabosti:

1. Nedostatak stručnih kadrova na svim nivoima i izostanak stručnog usavršavanja zaposlenih;
2. Nedostatak stručnih standarda za hraniteljstvo, kao i nerazvijeni mehanizmi kontrole u vidu inspekcije i stručnog nadzora;
3. Neinformisanost javnosti i nepoznavanje značaja hraniteljstva za zaštitu djece bez roditeljskog staranja;
4. Nedovoljna motivisanost za razvoj hraniteljstva;
5. Nepovezanost raznih sistema – nedovoljna interresorska saradnja.

Mogućnosti:

1. Iniciranje i izmjena postojećih i usvajanje novih zakonskih rješenja, koja će garantovati kvalitet zaštite djece razvojem hraniteljstva;
2. Ispunjene uslove za pristupanje Evropskoj uniji;
3. Informisanje i senzibilisanje stručnjaka i javnosti, stvaranje pozitivne slike i razvijanje nacionalne kampanje;
3. Priprema promotivnog materijala, sklapanje protokola o saradnji sa svim zainteresovanim stranama, priprema promotera i kontinuirano vođenje kampanje za hraniteljstvo;
4. Izrada i realizacija edukativnih paketa za hranitelje i profesionalce za primjenu novih standarda u zaštiti djece i jačanja njihovih kompetencija.

Prepreke:

1. Teška ekonomска situacija i kriza može otežavati sprovođenje ove Strategije;
2. Neusaglašenost dinamike donošenja zakona i drugih podzakonskih akata i aktivnosti iz ove Strategije;
3. Nedostatak motiva nosioca promjena;
4. Pružanje otpora i instrumentalizacija djece u procesu pripreme za hraniteljstvo.

DEFINISANJE RAZVOJNE POLITIKE HRANITELJSTVA

Ova Strategija teži da izgradi politiku kvalitetne zaštite djece na hraniteljstvu i pokrene građane i stručnu javnost u Crnoj Gori da odgovore na potrebe djece, da žive u porodici. Put do kvaliteta vodi preko definisanja normativa i standarda za hraniteljstvo i njihove primjene u praksi.

Ova Strategija daje osnove za definisanje razvojne politike hraniteljstva kroz:

Njegovanje identiteta djeteta

Za dijete na hraniteljstvu veoma je bitno njegovanje njegovog identiteta i jačanje njegovog samopoštovanja i samopouzdanja.

Roditelji i druge značajne osobe

Roditeljima djece se obezbjeđuje podrška dok je dijete na hraniteljstvu, s ciljem održavanja dobrih odnosa sa djetetom i revitalizacije roditeljskih potencijala.

Procjena i planiranje djece i mladih

Procjena potreba djece i mladih vrši se prije smještaja. Za svako dijete i mladu osobu na hraniteljstvu postoji plan zaštite u čijoj pripremi, pored profesionalaca, učestvuju hranitelji, dijete i njegova porodica.

Uslovi u hraniteljskim porodicama

Djeca i mlađi smještaju se u hraniteljske porodice, koje su odabrane zbog svojih kapaciteta, da odgovore na njihove specifične potrebe.

Odlazak iz hraniteljske porodice i emancipacija djece i mlađih

Djeci i mlađima u hraniteljskim porodicama se pomaže da steknu vještine, znanja i sposobnosti, koje su neophodne za samostalan život, koje će pomoći da postignu nezavisnost po izlasku iz sistema zaštite.

Procjena i licenciranje hraniteljskih porodica

Kandidati za hranitelje prolaze početnu obuku i procjenu za hraniteljstvo po propisanom postupku. Kandidatima koji su pozitivno procijenjeni izdaje se licenca za bavljenje hraniteljstvom sa određenim rokom trajanja. Nakon isteka roka, licenca se produžava ili oduzima, u zavisnosti od procjene kompetencija porodice za nastavak bavljenja hraniteljstvom. Sa hraniteljima se zaključuje ugovor za dijete koje se smješta u njihovu porodicu.

Praćenje i podrška djeci i hraniteljskim porodicama

Stručno osposobljeni profesionalci prate, kontrolišu i obezbjeđuju podršku hraniteljskim porodicama, kroz obezbjeđivanje usluga savjetodavnog i edukativnog rada, kao i organizovanjem obuka za hranitelje u grupnom radu. Aktivnosti profesionalaca koji prate i podržavaju hraniteljsku porodicu su: obezbeđivanje redovnog procesa nadgledanja; informisanje hranitelja i djece (da primenjuju adekvatne vaspitne mjere i ne primjenjuju fizičko kažnjavanje djece, imaju jasne smjernice za hranitelje u kriznim situacijama i dr.) savjetovanje hranitelja; kontinuirane procjene potreba djece; sačinjavanje individualnih planova zaštite; organizovanje obuke; izrada periodičnih izvještaja o napredovanju djece i ostvarivanju svrhe hraniteljstva; koordiniranje mreže podrške djeci i porodicama; procjena i izrada izvještaja o procjeni hraniteljskih porodica i dr.

Regrutovanje i održavanje odgovarajućeg broja hraniteljskih porodica

Stručni radnici koji se bave hraniteljstvom su aktivno uključeni u promovisanje hraniteljstva i regrutovanje hranitelja i donose odgovarajuće planove za regrutovanje novih hraniteljskih porodica.

Oblici hraniteljstva

Najčešći oblici hraniteljstva su:

1. Standardno hraniteljstvo;
2. Hraniteljstvo uz intenzivnu ili dodatnu podršku;
3. Urgentno hraniteljstvo;
4. Povremeno hraniteljstvo;
5. Druge vrste hraniteljstva.

Obuka hranitelja i profesionalaca

Hranitelji i profesionalci učestvuju u programima obuke koja je neophodna, u cilju sticanja vještina i znanja potrebnih za kvalitetnu brigu o djeci. Profesionalci vode evidenciju o programima obuke koju su hranitelji prošli.

Centri za socijalni rad

Centri za socijalni rad upravljaju i nadgledaju usluge hraniteljstva i vode evidenciju o svojim djeci koja se nalaze na hraniteljstvu.

U cilju planiranja i procjene potreba djece i mlađih, Centri za socijalni rad posjeduju informacione sisteme, koji im omogućavaju pristup relevantnim i ažuriranim podacima o populaciji, kulturološkim, etničkim i vjerskim karakteristikama, kao i broju djece sa smetnjama u razvoju. Takođe, vodi se evidencija o procjeni hraniteljskih porodica, broju djece koja čekaju smještaj, informacije o žalbama i pritužbama.

Kvalifikacije profesionalaca

U Centrima za socijalni rad profesionalci koji se angažuju za rad sa djecom i mladima i hraniteljskim porodicama, treba da budu profesionalni kvalifikovani i na odgovarajući način obučeni za obavljanje svojih zadataka.

Centri za socijalni rad imaju posebne programe obuke i razvojne planove za stručne radnike i vrše evaluaciju planova.

STRATEŠKI PRAVCI

- **REFORMA SISTEMA ZAŠTITE DJECE BEZ RODITELJSKOG STARANJA I RAZVOJ HRANITELJSTVA KAO MANJE RESTRIKTIVNOG OBLIKA ZAŠTITE;**
- **IZGRADNJA SISTEMA KVALITETA ZAŠTITE DJECE BEZ RODITELJSKOG STARANJA I UNAPRJEĐIVANJE HRANITELJSTVA;**
- **USPOSTAVLJANJE EFIKASNOG SISTEMA FINANSIRANJA HRANITELJSTVA.**

CILJEVI RAZVOJA

Strateški pravac 1: Reforma sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva kao manje restriktivnog oblika zaštite

Strateški cilj broj 1: Ostvarivanje prava svakog djeteta na život u porodičnom okruženju

Specifični ciljevi:

Unapređenje zakonodavne regulative za hraniteljstvo – stvaranje zakonskog osnova za razvoj hraniteljstva

Mjere i aktivnosti:

1) Inicijativa za donošenje novog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, s ciljem da se uvedu odredbe koje bi omogućile ostvarivanje ciljeva reforme:

- Rješenja za obuku hrantelja treba tražiti u postojećim resursima, ove usluge mogu pružati i drugi pružaoci usluga ako za to imaju licencu.
- U cilju motivisanja hraniteljskih porodica Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti koji će se usvojiti u toku 2012.godine, utvrdiće se način stimulisanja hranitelja za pružanje usluga hraniteljstva . Ova mjera imala bi višestruko pozitivno dejstvo, pored razvoja hraniteljstva, uticala bi na smanjenje nezaposlenosti. U drugim zemljama dala je pozitivne efekte.

- Jedan od važnih zahtjeva reforme je izbor kvalitetnih hraniteljskih porodica te je neophodno da se zakonom propiše mogućnost izdavanja licence hraniteljima sa određenim rokom važeњa i mogućnošću produženja.

2) Izrada Pravilnika o hraniteljstvu kojim će se bliže urediti ova oblast i olakšati rad profesionalaca, hranitelja i obezbijediti kvalitet zaštite djece na hraniteljstvu.

1.2. Procjena potrebe za promjenom oblika zaštite djece i mladih bez roditeljskog staranja

Mjere i aktivnosti:

- 1) Ponovni pregled i procjena svakog korisnika u institucionalnom smještaju za primjenu hraniteljstva;
- 2) Intervju sa djecom u domu;
- 3) Izrada plana tretmana i pripreme djece za hraniteljstvo;
- 4) Smještaj djece i mladih u hraniteljske porodice.

Strateški cilj broj 2: Popularisanje hraniteljstva i senzibilisanje građana za bavljenje hraniteljstvom

Specifični ciljevi:

2.1. Informisanost građana o značaju odrastanja djece u porodičnim uslovima, razvijanje empatije i podsticanje interesovanja za preuzimanje hraniteljske uloge

Mjere i aktivnosti:

- 1) Izrada programa kampanje za hraniteljstvo;
- 2) Izrada i potpisivanje protokola o saradnji sa medijima;
- 3) Organizovanje priprema i obuka promotera hraniteljstva;
- 4) Snimanje dokumentarnog filma i spota u svrhu promovisanja hraniteljstva;
- 5) Izrada promotivnog materijala;
- 6) Sprovođenje nacionalne kampanje za hraniteljstvo.

2.2. Regрутovanje dovoljnog broja hraniteljskih porodica za smještaj djece bez roditeljskog staranja

Mjere i aktivnosti:

- 1) Prijavljivanje kandidata za hranitelje;
- 2) Organizovanje sastanaka za informisanje kandidata za hraniteljstvo;
- 3) Štampanje i distribucija informatora kandidatima za hraniteljstvo;
- 4) Formiranje grupa kandidata za hranitelje za obuku za hraniteljstvo;
- 5) Obuka i procjena kandidata za hraniteljstvo;

- 6) Izbor hraniteljskih porodica za dijete;
- 7) Priprema djece i hraniteljskih porodica za smještaj.

Strateški pravac broj 2: Izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja

Strateški cilj broj 3: Unaprjeđivanje zaštite djece na hraniteljstvu

Specifični ciljevi:

3.1. *Poboljšanje uslova života i podrške razvoja djece i mladih na hraniteljstvu u skladu sa njihovim potencijalima*

Mjere i aktivnosti

1. Definisanje minimalnih strukturalnih i funkcionalnih standarda za hraniteljstvo;
2. Izrada programa i obuka profesionalaca za primjenu standarda za hraniteljstvo;
3. Obuka profesionalaca za procjenu potreba djece, njihovog najboljeg interesa i planiranje njihove zaštite.

3.2. *Jačanje kompetencija hraniteljskih porodica kroz pripremu i obuku za obavljanje hraniteljske uloge*

Mjere i aktivnosti

1. Izrada programa pripreme i obuke hranitelja;
2. Obuka trenera za realizaciju programa;
3. Unaprjeđivanje postupka procjene, opšte podobnosti, izbor modela procjene, utvrđivanje procedure i standarda procjene i priprema za pilotiranje;
4. Izrada programa i obuka profesionalaca za procjenu hraniteljskih porodica;
5. Obuka i procjena kandidata za hranitelje.

Strateški cilj broj 4: Razvoj različitih oblika hraniteljstva

Specifični ciljevi

4.1. *Podizanje nivoa svijesti i spremnosti hranitelja za preuzimanje brige o djeci sa smjetnjama u razvoju*

Mjere i aktivnosti

1. Priprema i sprovođenje ciljane kampanje za razvoj hraniteljstva za djecu sa smetnjama u razvoju;
2. Izrada programa i obuka profesionalaca i hranitelja za smještaj djece sa smetnjama u razvoju uz intenzivnu ili dodatnu podršku;
3. Izrada priručnika za profesionalce i hranitelje, brošure i sličnog materijala za podršku hraniteljima tokom odvijanja hraniteljstva.

Strateški pravac broj 3: Definisanje efikasnog sistema finansiranja hraniteljstva

Strateški cilj broj 5: Uspostavljanje stabilnog i efikasnog sistema finansiranja

Specifični ciljevi

- 5.1. Unaprjeđivanje zakonske regulative i uspostavljanje stabilnih izvora sredstava za potrebe razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori

Mjere i aktivnosti

1. Analiza potrebnih sredstava za razvoj hraniteljstva u Crnoj Gori i mogućih izvora finansiranja;
  2. Donošenje podzakonskog akta kojim se uređuje finansiranje hraniteljstva;
  3. Uspostavljanje saradnje sa međunarodnim organizacijama, nevladinim sektorom i drugim organizacijama koje mogu finansijski podržati sprovođenje Strategije;
  4. Monitoring i evaluacija (redovno praćenje rezultata i izvještavanje; upitnici za snimanje zadovoljstva hranitelja i djece; upitnici za analizu podataka o strukturi hraniteljskih porodica; upitnici o snimanju pozitivnih promjena i napredovanja djece na hraniteljstvu);
5. Finalna evaluacija Strategije.

PRIORITETNE CILJNE GRUPE

Analiza stanja, kao i ciljevi Strategije opredeljuju nekoliko ciljnih grupa:

1. Direktni korisnici

- 1.1. Djeca i mladi;
- 1.2. Biološke porodice djece u sistemu socijalne zaštite;
- 1.3. Srodničke hraniteljske porodice;
- 1.4. Nesrodničke hraniteljske porodice;
- 1.5. Građani – potencijalni kandidati za hraniteljstvo;
- 1.6. Zaposleni u centrima za socijalni rad,
- 1.7. Zaposleni u domovima za djecu;
- 1.8. Zaposleni u organima državne i lokalne samouprave koji rade u oblasti zaštite djece;
- 1.9. Nevladine organizacije.

2. Indirektne ciljne grupe

- 2.1. Mediji;
- 2.2. Zaposleni u zdravstvenim i obrazovnim ustanovama;
- 2.3. Šira javnost.

UPRAVLJANJE PROCESOM IMPLEMENTACIJE

Procesom implementacije Strategije razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori će upravljati državne i lokalne strukture, koje će osigurati realizaciju akcionalih planova.

U okviru državne i lokalne strukture razlikuju se:

1. Strukture za upravljanje procesom implementacije strategije;
2. Strukture koje su operativne i nose implementaciju strategije.

Strukture za upravljanje procesom implementacije Strategije u Crnoj Gori

1. Ministarstvo rada i socijalnog staranja;
2. Ministar rada i socijalnog staranja;
3. Radna grupa za praćenje primene Strategije.

Prateće službe i organizacije koje obezbjeđuju adekvatan rad struktura upravljanja Strategijom:

- Sektor za socijalno staranje i dječiju zaštitu

Operativne strukture za realizaciju Strategije:

1. Centri za socijalni rad;
2. Dom za djecu;
3. Centri za dnevni boravak;
4. Službe zapošljavanja;
5. Mediji;
6. NVO;
7. Vaspitno-brazovne ustanove;
8. Zdravstvene ustanove.

Aktivnosti na jačanju saradnje upravljačkih i operativnih struktura za sprovodjenje Strategije su permanentan strateški zadatak.

Mehanizmi i procedure za efikasnu implementaciju Strategije:

U cilju obezbeđivanja pune i efikasne implementacije Strategije potrebno je, pored osnovnih struktura za upravljanje i implementaciju, definisati okvirne mehanizme i postupke potrebne za koordinaciju aktivnosti. Predlaže se donosiocima Strategije sljedeće:

1. Vlada Crne Gore razmatra, jednom godišnje, Izvještaj o sprovođenju Strategije;
2. Radna grupa za praćenje primjene Strategije, uz stručnu podršku pratećih službi, koordinira i monitoriše sprovodnjne Strategije i akcionog plana. Radnu grupu za praćenje primjene Strategije formiraće Ministarstvo rada i socijalnog staranja.

RESURSI

Strategija se bazira na sljedećim resursima:

1. Ljudski resursi – Ministarstva rada i socijalnog staranja, centara za socijalni rad, domova za djecu, dnevnih centara, NVO-a, i drugih ustanova u sistemu socijalne i dječije zaštite, zdravstva i obrazovanja.

2. Sredstva za realizaciju aktivnosti ove Strategije kojima se obezbjeđuje kvalitet zaštite djece i unapređivanje hraniteljstva. Inicijalna sredstva koja obezbjeđuje Evropska unija, a koja realizuje UNICEF, obezbeđuju pokrivanje troškova kampanje i izrade programa obuke profesionalaca.

Članovi Radne grupe za izradu Strategije:

Remzija Ademović, v.d. pomoćnica ministra, Ministarstva rada i socijalnog staranja;

Goran Mišković, predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja;

Svetlana Sovilj, predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja;

Vesna Cimbaljević, predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja;

Mirjana Đurić, predstavnica Ministarstvo rada i socijalnog staranja;

Marela Savić, predstavnica Dječijeg doma "Mladost" Bijela;

Mitra Đurišić, predstavnica Ministarstva zdravlja;

Vesna Stojanović, direktorka CSR Podgorica;

Merima Baković, predstavnica Ministarstva pravde;

Tamara Ivković, predstavnica Ministarstva finansija;

Cica Perović, predstavnica NVO Centra za prava djeteta;

mr Dobrila Grujić, spoljni konsultant.

PRILOZI

MATRICE LOGIČKOG OKVIRA

Korisnička grupa: djeca

ELEMENTI STRATEGIJE(OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI Prepostavke i rizici
1.Misija strategije je izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece na hraniteljstvu	<p>1.Stepen zadovoljstva korisnika nivoom zaštite i pozitivne promjene kod djece i mladih na hraniteljstvu</p> <p>2.Nivo uključenosti različitih institucija i sistema u zaštitu korisnika</p> <p>3. Nivo uključenosti svih aktera u zaštiti djece i mladih, posebno samih korisnika, hranitelja i bioloških porodica</p>	<p>1. Godišnji izvještaji o sprovođenju Strategije</p> <p>2. Pojedinačni izvještaji o napredovanju djece i mladih na hraniteljstvu</p> <p>3. Izvještaji nevladinog sektora o ostvarivanju prava djece u Crnoj Gori</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Povoljna društvena klima za implementaciju Strategije - Podrška razvoja hraniteljstva i obezbjeđivanje održivih rješenja za kontinuirano unaprjeđivanje zaštite djece na hraniteljstvu - Postojanje podrške domaćih i međunarodnih organizacija i donatora za finansiranje aktivnosti Strategije
Strateški ciljevi: 1. Ostvarivanje prava svakog djeteta na život u porodičnom okruženju 2. Unapređivanje zaštite djece i mladih na hraniteljstvu i razvoj djece u skladu sa njihovim potencijalima	<p>1.Podaci o broju i procentu zastupljenosti hraniteljstva kao oblika zaštite</p> <p>2. Podaci o broju djece i mladih u institucijama i procentu smanjenja institucionalne zaštite</p> <p>3. Pokazatelji o postignutim rezultatima djece i mladih na hraniteljstvu</p>	<p>1. Izvještaji centara za socijalni rad o zaštiti djece i mladih bez roditeljskog staranja</p> <p>2. Izvještaji o napredovanju djece i mladih na hraniteljstvu</p>	<ul style="list-style-type: none"> 1. Zainteresovanost svih sistema za međusobnu saradnju od interesa za zaštitu djece i mladih bez roditeljskog staranja u skladu sa njihovim potrebama.
Specifični ciljevi: 1. Unapređivanje zakonodavne regulative za	1. Broj novih prava od značaja za unaprjeđivanje zaštite djece i mladih na	1. Zakon i drugi propisa kojima se uređuje materija	1. Senzibilisana javnost i motivisani građani za bavljenje

ELEMENTI STRATEGIJE(OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI Prepostavke i rizici
hraniteljstvo 2. Identifikovanje potreba djece i mladih u institucijama za djecu i mladih i planiranje primjene hraniteljstva kao oblika zaštite 3. Poboljšanje uslova života i obezbeđivanje podsticaja za prevladavanje teškoća i razvoja djece u skladu sa njihovim potencijalima	hraniteljstvu 2. Broj djece i mladih za koju je izvršena procjena i donijeta odluka o hraniteljstvu 3. Broj djece i mladih koja su se uspješno integrisala u porodičnu i socijalnu sredinu 4. Podaci o ostvarenim pravima djece i mladih na hraniteljstvu 5. Broj djece i mladih za koju je izvršen prekid hraniteljstva 6. Pokazatelji o napredovanju djece na hraniteljstvu 7. Mišljenje djece i mladih u vezi zaštite u hraniteljskoj porodici 8. Broj usluga podrške realizovanih za djecu i mlađe i hraniteljsku porodicu 9. Broj djece i mlađi sa smetnjama u razvoju koja su na hraniteljstvu	hraniteljstva 2. Individualni planovi zaštite djece i mladih 3. List praćenja korisnika 4. Izveštaji profesionalaca o pruženim uslugama hraniteljskim porodicama 5. Izveštaji hranitelja o zaštiti djece i mladih 6. Dosjei korisnika 7. Rješenja o ostvarenim pravima djece i mladih 8. Izveštaji o zdravstvenom stanju djece i zdravstvenim pregledima, vakcinacijama 9. Školske knjižice, svedočanstva i indeksi 10. Diplome djece i mlađi sa takmičenja	hraniteljstvom 2. Obezbijedjen dovoljan broj potencijalnih hranitelja 3. Izgrađene stručne kompetencije profesionalaca za praćenje i podršku dijetetu i hraniteljskoj porodici 4. Razvijene i unaprijeđene kompetencije hranitelja za brigu o djeci i mladih bez roditeljskog staranja 5. Kontinuirana podrška domaćih i stranih organizacija za unaprijeđivanje zaštite djece i mladih u Crnoj Gori i razvoj hraniteljstva
Rezultati: 1. Povećan broj djece na hraniteljstvu iz institucija u HP do 2016. smješteno 50 djece u hraniteljske porodice 2. Razvijeni različiti oblici	1. Broj djece i mladih na hraniteljstvu prema oblicima hraniteljstva 2. Podaci o pruženim uslugama podrške djeci mlađim i hraniteljskim porodicama	1. Rješenja o smještaju djece i mlađih u hraniteljske porodice 2. Izveštaji profesionalaca sa grupnih sastanaka	1. Razvijanje službe u centrima za socijalni rad i drugim pružaocima usluga za podršku djeci, mlađim i hraniteljskim porodicama. 2. Razvijeni i

ELEMENTI STRATEGIJE(OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI Prepostavke i rizici
<p>hraniteljstva – 10 djece sa smetnjama u razvoju je smješteno u hraniteljske porodice do 2016. godine</p> <p>3. 10 djece koristi predah hraniteljstvo do 2016. godine</p> <p>4. Razvijene različite usluge podrške djeci i hraniteljima – pomoć u učenju, rad na oblikovanju i promjeni ponašanja, vaspitanje za zdrave stilove života, komunikacijske vještine itd.</p> <p>5. Unaprijeđeni kontakti djece i mladih sa porodicom porijekla;</p> <p>6. Povećan broj djece koja su se vratila u biološke porodice</p> <p>7. Donijeti standardi za hraniteljstvo i implementirani u praksu</p> <p>8. Donijet Pravilnik o hraniteljstvu</p>	<p>3. Mišljenje djece i mladih o pruženim uslugama</p> <p>4. Podaci o broju bioloških porodica koje su revitalizovale roditeljske potencijale i obezbijedile uslove za povratak djeteta i mladih u porodici</p> <p>5. Podaci o programima podrške djeci i hraniteljskim porodicama;</p> <p>6. Podaci o stepenu ispunjenosti standarda za hraniteljstvo</p>	<p>ili pojedinačnog rada sa djecom i mladim i porodicom</p> <p>3. Intervjui sa djecom i mladima o stepenu njihovog zadovoljstva zaštitom u hraniteljskoj porodici</p> <p>4. Rješenja o promjeni oblika zaštite djece i mladih i povratku u biološku porodicu.</p>	<p>primjenjeni standardi za hraniteljstvo</p> <p>3. Razvijeni mehanizmi kontrole ostvarivanja standarda za hraniteljstvo</p>
<p>Resursi:</p> <p>1. Kompetentne hraniteljske porodice</p> <p>2. Kompetentni profesionalci koji prate i podržavaju djecu i mlađe na hraniteljstvu i hraniteljske porodice</p> <p>3. Prostor, oprema i sredstva za grupni rad sa djecom i mladima</p>	<p>1. Broj hraniteljskih porodica koje su dobjale opštu podobnost u skladu sa novim standardima procene HP</p> <p>2. Broj HP koje su završile obuku za hraniteljstvo – po vrstama programa</p> <p>3. Broj stručnih radnika koji obavlja poslove hraniteljstva</p> <p>4. Broj stručnih radnika koji su prošli obuku po</p>	<p>1. Evidencije učesnika na realizaciji programa obuke;</p> <p>2. Izveštaji o realizovanim programima obuke</p> <p>3. Licence za hraniteljstvo</p> <p>4. Rješenja o pravima na</p>	<p>1. Uvođenje licence za hranitelje i profesionalce;</p> <p>2. Akreditacija programa obuke;</p> <p>3. Stabilnost i redovnost isplata naknada za izdržavanje korisnika, kao i obezbeđivanje sredstava za programe podrške</p>

ELEMENTI STRATEGIJE(OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI Prepostavke i rizici
4. Finansijska sredstva za unaprjeđivanje zaštite djece i mladih na hraniteljstvu	programima za hraniteljstvo 5. Ukupna sredstva koja se izdvajaju za hraniteljstvo	naknadu za izdržavanje djeteta	djeci i HP.

Korisnička grupa: hranitelji

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
Strateški ciljevi: 1.Popularisanje hraniteljstva i senzibilisanje građana za bavljenje hraniteljstvom 2. Unaprijeđenje zaštite djece na hraniteljstvu i razvoj djece u skladu sa njihovim potencijalima 3. Razvoj različitih oblika hraniteljstva i obezbjeđivanje uslova za život sve djece u porodičnom okruženju	1. Broj održanih sastanaka za promociju hraniteljstva 2. Broj nastupa profesionalaca u medijima, tekstova i emisija o hraniteljstvu 3.Podaci o broju HP koje su dobile opštu podobnost za hraniteljstvo 5. Podaci o broju HP koje su procijenjene za brigu o djeci sa smetnjama u razvoju 6. Podaci o HP koje su dobile pozitivnu procjenu za urgentno i povremeno hraniteljstvo	1. Plakati, flajeri, spot, dokumentarni film 2. Tekstovi i snimci iz medija 3. Ankete 4. Zapisnici sa sastanaka sa ciljnim grupama 5. Izvještaji o procjeni hraniteljskih porodica	1.Donošenje novog Zakona o socijalnoj zaštiti; 2.Projekat „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite – socijalna inkluzija“ 3. Podrška razvoju hraniteljstva i obezbjeđivanju održivih rješenja za kontinuirano unaprijeđivanje zaštite djece na hraniteljstvu 4. Postojanje podrške iz budžeta Crne Gore,kao i domaćih i međunarodnih organizacija i donatora za finansiranje aktivnosti Strategije

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
Specifični ciljevi: <p>1. Unaprijeđenje zakonske regulative za hraniteljstvo – stvaranje zakonskog osnova za razvoj hraniteljstva</p> <p>2. Informisanje građana o značaju odrastanja djece mlađih u porodičnim uslovima, razvijanje empatije i podsticanje interesovanja za preuzimanje hraniteljske uloge</p> <p>3. Jačanje kompetencija hraniteljskih porodica kroz pripremu za hraniteljstvo i uvodjenje obuka za obavljanje hraniteljske uloge</p> <p>4. Podizanje nivoa svijesti i spremnosti hranitelja za preuzimanje brige o djeci i mladima sa smetnjama u razvoju</p>	<p>1. 1. Broj novih prava od značaja za unapređivanje zaštite djece na hraniteljstvu</p> <p>2. Stepen zainteresovanosti građana za hraniteljstvo</p> <p>3. Broj porodica koje su uključene u program obuke za hraniteljstvo</p> <p>4. Broj hraniteljskih porodica koje su uključene u programe pripreme za brigu o djeci i mladima sa smetnjama u razvoju</p>	<p>1. Zakoni i drugi propisi</p> <p>2. Ankete građana</p> <p>3. Zapisnici sa obuka za hraniteljstvo</p> <p>4. Evaluacioni listovi sa obuka za hraniteljstvo</p> <p>5. Izveštaji trenera sa obuka za hraniteljstvo</p> <p>6. Fotografije i videozapis;</p> <p>7. Pisma hranitelja;</p>	<p>1. Optimizam, entuzijazam i posvećenost profesionalaca koji rade na razvoju hraniteljstva</p> <p>2. Izgradnja mreže hraniteljskih porodica na cijeloj teritoriji Crne Gore</p>
Rezultati: <p>1. prijavljeno za hraniteljstvo do 2016g. oko 80 građana Crne Gore</p> <p>2. Obuku za hraniteljstvo pohađalo oko 60 kandidata za hraniteljstvo do 2016;</p> <p>3. Regрутовано novih 55 hraniteljskih porodica u Crnoj Gori koji su dobili opštu podobnost za hraniteljstvo do</p>	<p>1. Podatak o broju zainteresovanih, prijavljenih i građana koji su pohađali obuku za hraniteljstvo</p> <p>2. Podatak o broju kandidata za hraniteljstvo koji su dobili pozitivnu procenu</p> <p>3. Pokazatelji o kompetencijama</p>	<p>1. Broj prijave hranitelja</p> <p>2. Licenca za hraniteljstvo</p> <p>3. Izveštaji o procjenama hraniteljskih porodica</p> <p>4. Analiza podataka o hraniteljskim porodicama</p>	<p>1. Povoljna društvena klima za sprovođenje reforme sistema zaštite djece i mlađih bez roditeljskog staranja</p> <p>2. Podrška razvoja hraniteljstva i obezbjeđivanje održivih rješenja za kontinuirano unaprijeđivanje zaštite djece i mlađih na</p>

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
<p>2016.godine;</p> <p>4. Oko 15 hraniteljskih porodica pozitivno procenjena za brigu o djeci sa smetnjama u razvoju</p> <p>5. Oko 50 hraniteljskih porodica prihvatio djecu na smeštaj.</p> <p>6. Hranitelji unaprijedili kompetencije za adekvatnu brigu o djeci na hraniteljstvu</p> <p>7. Hranitelji poznaju i obezbeđuju standarde za djecu na hraniteljstvu</p> <p>8. Uvedena nova prava hranitelja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pravo na uplatu doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje i zdravstvenu zaštitu - pravo na odsustvo sa rada radi njegove djeteta na hraniteljstvu mlađeg od 5 godina -pravo na roditeljsko odsustvo <p>9. Donijeti programi obuke hranitelja</p>	<p>za hraniteljstvo – broj hranitelja koji su razvili kompetencije i onih sa kojima treba raditi na razvoju kompetencija</p> <p>4. Broj hranitelja koji ispunjavaju standarde za hraniteljstvo;</p> <p>5. Podaci o strukturi hraniteljskih porodica, starosti hraniteljskih porodica, obrazovnom statusu, zaposlenosti, prihodima.</p> <p>6. Broj novih prava za hranitelje</p> <p>7. Broj programa obuke hranitelja</p>	<p>5. Ugovori sa hraniteljskim porodicama</p> <p>6. Programi za hranitelje</p> <p>7. Literatura i informativni materijal za hranitelje</p>	<p>hraniteljstvu</p> <p>3. Postojanje podrške iz budžeta Crne Gore, kao i domaćih i međunarodnih organizacija i donatora za finansiranje aktivnosti razvoja hraniteljstva u Crnoj Gori</p>
Resursi <p>1. Kompetentni profesionalci za procjenu, obuku i podršku</p>	<p>1. Broj profesionalaca koji rade na poslovima</p>	<p>1. Opisi radnih mјesta zaposlenih u centrima za socijalni rad</p>	<p>1. Svest o značaju izgradnje sistema kvaliteta za zaštitu djece</p>

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
hraniteljskim porodicama; 2. Finansijska sredstva za obuku hranitelja i ostvarivanje prava hranitelja i djece i mladih na hraniteljstvu	hraniteljstva; 2. Ukupna sredstva koja se izdvajaju za hraniteljstvo 3. Izvori sredstava za unapređivanje hraniteljstva	2. Diplome i drugi sertifikati profesionalaca 3. Budžet	2. Obezbijedjenost kontinuiranih aktivnosti za unaprijeđivanje hraniteljstva i kvalitet u ovoj oblasti – održivost rezultata

Korisnička grupa: profesionalci

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
Strateški ciljevi: 1. Unapređivanje organizacije i kvaliteta rada na poslovima hraniteljstva			
Specifični ciljevi: 1. Podizanje nivoa profesionalnih kompetencija za obavljanje poslova u oblasti hraniteljstva			
Rezultati: 1. 50 profesionalaca u centrima za socijalni rad dobilo nova znanja i primenjuje nove standarde u zaštiti djece na hraniteljstvu; 2. U svim centrima za socijalni rad izdvojeni timovi profesionalaca (formirane	1. Broj profesionalaca koji su prošli programe stručnog usavršavanja i obuka za hraniteljstvo; 2. Podaci o organizaciji poslova u oblasti	1. Spiskovi učesnika na obukama za profesionalce 2. Diplome i drugi sertifikati o stručnom usavršavanju profesionalaca; 3. Normativna	1.Otvoren sistem socijalne zaštite za pokretanje novih usluga i pluralizam pružalaca usluga i prilagođavanje usluga potrebama korisnika; 2. Sviest o značaju ulaganja u znanje i

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
<p>radne jedinice) za rad na poslovima porodičnog smještaja</p> <p>3. Povećana efikasnost rada u centrima za socijalni rad na zaštiti djece bez roditeljskog staranja;</p> <p>4. Povećan stepen ostvarivanja prava djece bez roditeljskog staranja;</p> <p>5. Obezbeđeni prostorni uslovi za rad sa hraniteljima;</p> <p>6. Formirana baza podataka o hraniteljstvu</p> <p>7. Izgrađene jasne procedure i sistem informisanja građana, korisnika i hranitelja o pravima i uslugama za hraniteljstvo</p> <p>8. Razvijene nove usluge za hraniteljstvo</p> <p>9. Osposobljeno 25 trenera za realizaciju programa pripreme i obuke hranitelja</p> <p>10. 2 akreditovana programa obuke</p>	<p>hraniteljstva u centrima za socijalni rad</p> <p>3. Podaci drugih pružaoca usluga o vrstama i broju usluga podrške hraniteljskim porodicama</p> <p>4. Podaci o broju i vrstama usluga u hraniteljskim porodicama</p> <p>5. Stepen zadovoljstva hraniteljskih porodica dobijenim uslugama podrške i programima obuke</p>	<p>akta o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u CSR i drugim pružaocima usluga;</p> <p>4. Izveštaji trenera sa obuka profesionalaca</p> <p>5. Evaluacioni listovi sa obuka hranitelja</p> <p>6. Sertifikati za trenera</p> <p>9. Rješenja o akreditaciji programa</p>	<p>jačanje profesionalnih kompetencija za ostvarivanje dobrobiti za djecu i društvo</p>
<p>Resursi:</p> <p>1. Izvori finansijskih sredstava za osposobljavanje profesionalaca za nove pristupe u radu i promjenu prakse rada;</p>	<p>1. Podaci o ukupnim izdvajanjima za rad službi za hraniteljstvo – broj radnika na poslovima hraniteljstva</p>	<p>1. Budžet Crne Gore</p> <p>2. Projekti međunarodnih organizacija za hraniteljstvo</p> <p>3. Spisak</p>	<p>1. Obezbijedivanje kontinuiteta podrške domaćih i stranih donatora za jačanje stručnog potencijala za hraniteljstvo;</p> <p>2. Jačanje službi za hraniteljstvo i izgradnja</p>

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
2. Licenciranje novih pružalaca usluga za neke poslove hraniteljstva (obuke, usluge podrške djeci, donatorske aktivnosti)	2. Podatak o dodatnim izvorima za hraniteljstvo – stručno usavršavanje profesionalaca 3. Podatak o broju i vrsti usluga za hraniteljstvo koje pružaju drugi pružaoci usluga	pružalaca usluga koji imaju licence za obavljanje nekih usluga za oblast hraniteljstva	stručnog potencijala kao prepostavke za održivost rezultata i kontinuirani razvoj hraniteljstva i unapređivanje zaštite djece u Crnoj Gori.

Korisnička grupa: NVO, mediji

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
Strateški ciljevi: 1. Popularisanje hraniteljstva i senzibilisanje građana za bavljenje hraniteljstvom; 2. Razvoj različitih oblika hraniteljstva i obezbijeđivanje uslova za život djece i mladih u porodičnom okruženju	1. Broj i vrsta medija učesnika u kampanji za hraniteljstvo 2. Broj NVO koje su uključene u kampanju za hraniteljstvo 3. Broj NVO koje su registrovale usluge za hraniteljstvo	1. Video zapisi, tekstovi, fotografije, izvještaji; 2. Registr licenciranih pružalaca usluga,	1. Otvoren sistem socijalne i dječje zaštite za pokretanje novih usluga i pluralizam pružalaca usluga i prilagođavanje usluga potrebama korisnika; 2. Održavanje zainteresovanosti medija i NVO za rad na promociji i razvoju usluga za hraniteljstvo
Specifični ciljevi 1. Informisanost građana o značaju odrastanja djece i mladih u porodičnim	1. Broj emisija, učestalost prikazivanja spotova, filmova;	1. Transkripti, video zapisi, fotografije, tekstovi	1. Kontinuirana kampanja 2. Zainteresovanost

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
<p>uslovima, razvijanje empatije i podsticanje interesovanja za preuzimanje hraniteljske uloge</p> <p>2.Podizanje nivoa svijesti i spremnosti hranitelja za preuzimanje brige o djeci sa smetnjama u razvoju</p>	<p>2. Stepen informisanosti građana o hraniteljstvu</p> <p>4. Broj zainteresovanih hranitelja za brigu o djeci sa smetnjama u razvoju</p> <p>5. Broj i vrsta usluge NVO za podršku porodicama za brigu o djeci sa smetnjama u razvoju</p>	<p>2. Ankete</p> <p>3. Prijave kandidata za hranitelje</p>	<p>medija,</p> <p>3.Poboljšanje položaja hranitelja,</p> <p>4.Pozitivna iskustva novih hranitelja,</p>
<p>Rezultati</p> <p>1. Povećana svijest građana o značaju odrastanja djece u porodici</p> <p>2. Senzibilisana javnost i povećana uključenost raznih aktera u razvoj hraniteljstva</p> <p>3. Predstavnici medija stekli znanja za izvještavanje o djeci bez roditeljskog staranja uz puno poštovanje njihove privatnosti i dostojanstva;</p> <p>4. Afirmisan pozitivan pristup u odnosu na djecu bez roditeljskog staranja</p> <p>5. Formiran tim promotera za hraniteljstvo koji kontinuirano i na razne načine promovišu</p>	<p>1. Pokazatelji o izjavama građana o hraniteljstvu,</p> <p>2 Broj predstavnika medija koji su pohađali obuke za pripremu promotera za hraniteljstvo</p> <p>3. Broj tekstova u medijima i emisija koje su pripremili novinari-promoteri</p> <p>4. Broj sporazuma o saradnji na promociji hraniteljstva sa medijima;</p> <p>5.Broj obučenih</p>	<p>1. Ankete</p> <p>2. Sporazumi o saradnji</p> <p>3. Spiskovi evidencije sa obuka;</p> <p>4. tekstovi, video zapisi, lifleti, spotovi, filmovi;</p>	<p>1. Kontinuirana kampanja</p> <p>2.Zainteresovanost medija,</p> <p>3. poboljšanje položaja hranitelja,</p> <p>4.Pozitivna iskustva novih hranitelja</p>

ELEMENTI STRATEGIJE (OPIS)	INDIKATORI	SREDSTVA VERIFIKACIJE	PREDUSLOVI
hraniteljstvo 6. Sklopljeni protokoli o saradnji na promociji hraniteljstva sa medijima	promotera za hraniteljstvo		
Resursi 1.Finansijska sredstva 2.Promoteri 3.Nove hraniteljske porodice	1.Visina izdvojenih sredstava za kampanje 2. Angažovanja promotera, 3. Broj uključenosti hraniteljskih porodica u kampanju	1. Budžet, 2. Zapisnici sa sastanaka, 3. Spoiskovi učesnika promotivnih aktivnosti 4. Tekstovi u medijima...	2. Realizacija sporazuma i izgradnja stručnih kapaciteta za održivost rezultata

PLAN ZA SMANJIVANJE RIZIKA

Redni broj	Rizik	Moguć uticaj rizika	Pristup za smanjenje rizika
1.	Nedostatak stručnih kadrova u centrima za socijalni rad kao nosioca poslova	1.Zastoj u realizaciji pripreme i obuke hrantelja 2. Manjak hrantelja – nemogućnost smeštaja djece u hraniteljske porodice	1.Traganje za alternativnim rešenjima – u vrijeme intenzivnih aktivnosti angažovati za obuku druge obučene profesionalce, 2. Upućivanje zahtjeva državnim organima za povećanje broja zaposlenih.

Redni broj	Rizik	Moguć uticaj rizika	Pristup za smanjenje rizika
2.	Nedostatak minimalnih standarda za hraniteljstvo, kao i nerazvijeni mehanizmi kontrole tj. inspekcije i stručnog nadzora	1. Nizak kvalitet zaštite djece na hraniteljstvu, 2. Povećanje teškoća u razvoju kod djece, kao i njihove neusjećnosti 3. Demotivisanje građana i profesionalaca	1. Novi Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti i podzakonski akti koji će bliže regulisati ovu oblast.
3.	Izostanak uvođenja novih prava za hranitelje	1. Izostanak motivacije građana i izostanak rezultata – nema prijavljenih kvalitetnih hranitelja	1. Pojačanje aktivnosti na podršku postojećim porodicama
4.	Smanjenje motivacije nosioca promjena	1. Zaustavljanje promjena 2. Pad kvaliteta zaštite djece i mlađih 3. Vraćanje djece i mlađih u institucije	1. Obezbjedenje podrške od strane nadležnog ministarstva
6.	Stvaranje nepovoljnog ambijenta	1. Otpor i zbumjenost kod djece i mlađih i izazivanje nepoverenja prema sistemu	1. Pokretanje odgovornosti za takvo stanje 2. Direktan rad sa djecom i mlađima
7.	Nedovoljna sredstva za izradu kvalitetnih programa i obuke za njihovu primenu	1. Izostanak kvaliteta pripreme i podrške hraniteljskim porodicama 2. Izostanak rezultata u pogledu kvaliteta zaštite djece i mlađih; 3. Demotivisanje hranitelja i pad kvaliteta njihovog rada na zaštiti djece i mlađih	1. Redefinisanje programa obuke i pronalaženje načina realizacije obuke koji zahtijevaju manje sredstava za izvođenje obuke. 2. Traženje dodatnih izvora sredstava.
8.	Nedostatak stručnih kadrova za izradu programa i izvođenje obuke	1. Neostvarivanje osnovnih ciljeva reforme; 2. Vraćanje na staru praksu 3. Ukupan pad kvaliteta na svim	1. Korišćenje inostranih programa i realizatora obuke 2. Traženje dodatnih

Redni broj	Rizik	Moguć uticaj rizika	Pristup za smanjenje rizika
		nivoima	izvora sredstava.
9.	Ekonomска kriza	1.Nemogućnost punog finansiranja aktivnosti Strategije	1.Redefinisanje prioriteta 2.Traganje za novim izvorima finansiranja

TABELA AKCIJONOG PLANA ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE
ZA PERIOD 2012-2016 GODINA

Strateški pravac 1		Reforma sistema zaštite djece bez roditeljskog staranja i razvoj hraniteljstva kao manje restriktivnog oblika zaštite			
		Ostvarivanje prava svakog djeteta na život u porodičnom okruženju			
Strateški cilj broj 1	Specifični ciljevi	Aktivnosti	Nosioci	Rok	Resursi
1.1	Unapređenje zakonodavne regulativne za hraniteljstvo – stvaranje zakonskog osnova za razvoj hraniteljstva	1. Inicijativa za dopunu Zakona o socijalnoj i djecijskoj zaštiti s ciljem da se uvedu odredbe koje bi omogućile ostvarivanje ciljeva reforme: - Usluga porodičnog smještaja - hraniteljsiva, - Zakonom o socijalnoj i djecijskoj zaštiti koji će se donijeti u toku 2012. godine utvrđice se način stimulisanja hranitelja za pružanje usluga hraniteljstva - Obaveza izдавanja licencu za hranitelje 2. Izrada Pravilnika o hraniteljstvu	Ministarstvo rada i socijalnog staranja (MRSS)	2012. god.	Zaposleni u MRSS Budžetski opredeljena sredstva
1.2	Procjena potrebe za promjenom oblika zaštite djece i mlađih bez roditeljskog staranja	1. Ponovni pregled i procjena svakog korisnika u primjenu institucionalnog smještaju za hraniteljstva 2. Intervju sa djecom u Domu 3. Izrada plana tretmana i pripreme djece za hraniteljstvo 4. Smještaj djece i mlađih u hraniteljske porodice	Centri za socijalni rad i Dom u Bijeljoj CSR i Dom u Bijeljoj CSR i Dom u Bijeljoj CSR i Dom u Bijeljoj	2012. god. 2012. god. 2013. god. 2013. god.	Zaposleni u CSR i Domu u Bijeljoj Individualni planovi zaštite Zaposleni u CSR i Domu u Bijeljoj Individualni planovi zaštite Nove hraniteljske porodice, Zaposleni CSR i Doma u Bijeljoj Licencirane hraniteljske porodice, zaposleni u CSR za pružanje i podršku hraniteljskim porodicama
Strateški cilj broj 2		Popularisanje hraniteljstva i senzibilisanje građana za bavljenje hraniteljstvom			

	Specifični ciljevi	Aktivnosti	Nosioci	Rok	Resursi
2.1	Informisanost građana o značaju odraštajne djece u porodičnim uslovima, razvijanje empatije i interesovanja za preuzimanje hraniteljske uloge	1. Izrada programa kampanje za hraniteljstvo 2. Izrada i potpisivanje protokola o saradnji sa medijima 3. Organizovanje, priprema i obuka promotera za hraniteljstvo 4. Snimanje dokumentarnog filma i spota u svrhu promovisanija hraniteljstva 5. Izrada promotivnog materijala 6. Sprovodenje nacionalne kampanje za hraniteljstvo	MRSS i UNICEF MRSS	2012. god. 2012. god.	Positivna domaća i iskustva iz okruženja, Zastupljenost i dostupnost elektronskih i pisanih medija Program obuke i stručnjaci za njegovu realizaciju; Finansijska sredstva za obuku – izvor UNICEF Finansijska sredstva – izvor UNICEF Finansijska sredstva – izvor UNICEF Institucije, pojedinci, promotori za hraniteljstvo, organizacije
2.2	Regрутовање довољног броја хранитељских породица за смještaj djece bez родитељског стварања	1. Prijavljuvanje kandidata za hraniteljstvo 2. Organizovanje сastanaka za informisanje kandidata za hranitelje 3. Stampanje i distribucija informatora kandidatima za hraniteljstvo 4. Formiranje група кандидата за хранитеље за обuku za hraniteljstvo 5. Obuka i procjena kandidata za hraniteljstvo 6. Izbor хранитељских породица за dijete	CSR CSR MRSS i UNICEF CSR CSR CSR	2013. god. i kontinuirano 2013. god. i kontinuirano	Zaposleni u CSR Zaposleni u CSR Finansijska sredstva – izvor UNICEF Zaposleni u CSR Adekvatan prostor, oprema i kada za edukativni rad Finansijska sredstva – izvor UNICEF, zaposleni u CSR Opšte podobne хранитељске породице, zaposleni u CSR Zaposleni u CSR i Doma za djecu
	7. Priprema dijete i хранитељских породica za smještaj	CSR i DOM	2013 god i kontinuiran		

Strateški pravac 2 *Izgradnja sistema kvaliteta zaštite djece bez roditeljskog staranja*

Strateški cilj broj 3		Unapredijevanje zaštite djece na hraniteljstvu			
Strateški ciljni broj 3	Specifični ciljevi	Aktivnosti	Nosioci	Rok	Resursi
3.1	Poboljšanje uslova života i podrške razvoja djece i mladih na hraniteljstvu u skladu sa njihovim potencijalima;	1. Definisanje minimalnih strukturalnih i funkcionalnih standarda za hraniteljstvo 2.-izrada programa i obuka profesionalaca za primjenu standarda za hraniteljstvo 3. Obuku profesionalaca za procjenju potreba djece, njihovog najboljeg interesaa i planiranja njihove zaštite	MRSS i UNICEF	2013. god.	Zaposleni u MRSS i ustanovama socijalne i djecje zaštite
3.2	Jačanje kompetencija hraniteljskih porodica kroz pripremu i obuku za obavljanje hraniteljske uloge	1. Izrada programa pripreme i obuke hranitelja 2. Obuka trenera za realizaciju programa	MRSS i UNICEF	2013. god.	Zaposleni u MRSS i ustanovama socijalne i djecje zaštite Finansijska sredstva – izvor UNICEF
		3. Unapredijevanje postupka procjene opšte podobnosti - izbor modela procjene, utvrđivanje procedure i standarda procjene i priprema za pilotiranje 4. Izrada programa i obuka profesionalaca za procjenu hraniteljskih porodica 5. Obuka i procjena kandidata za hranitelje	MRSS i UNICEF	2013 god.	Zaposleni u MRSS i ustanovama socijalne i djecje zaštite Finansijska sredstva – izvor UNICEF
Strateški cilj broj 4		Razvoj različitih oblika hraniteljstva			

	Specifični ciljevi	Aktivnosti	Nosioci	Rok	Resursi
4.1	Podizanje nivoa svijesti i spremnosti hraničelja za preuzimanje brige o djeci sa smještajama u razvoju	1. Priprema i sprovođenje ciljane kampanje za razvoj hraničeljstva za djecu sa smještajama u razvoju 2. Izrada programa i obuka profesionalaca i hraničelja za smještaj djece sa smetnjama razvoju uz intenzivnu ili dodatnu podršku. 3. Izrada priručnika za profesionalce i hraničelje, brošure i sličnog materijala za podršku hraničeljstva tokom odvijanja hraničeljstva	MRSS međunarodne i domaće organizacije	2014. god.	Mediji, profesionalaci, Hraničeljske porodice koje su motivisane za hraničeljstvo Finansijska sredstva – izvori međunarodne i domaće organizacije
					Zaposleni u MRSS i ustanovama socijalne i dječje zaštite Finansijska sredstva – izvor UNICEF
					Zaposleni u MRSS i ustanovama socijalne i dječje zaštite Finansijska sredstva – izvor UNICEF i međunarodne i domaće organizacije
Strateški pravac 3		Definisanje efikasnog sistema finansiranja hraničeljstva			
	Strateški cilj broj 5	Uspostavljanje stabilnog i efikasnog sistema finansiranja			
5.1	Specifični ciljevi	Aktivnosti	Nosioci	Rok	Resursi
		1. Analiza potrebnih sredstava za razvoj hraničeljstva u Crnoj Gori i mogućih izvora finansiranja 2. Donošenje podzakonskog akta kojim se uređuje finansiranje hraničeljstva.	MRSS	2013 god.	Zaposleni u MRSS Budžet
		3. Uspostavljanje saradnje sa međunarodnim organizacijama, nevladinim sektorom i drugim	MRSS	2013 god. i kontinuirano	Sporazumi

	organizacijama koje mogu finansijski podržati sprovođenje Strategije razvoja hraniteljstva.		
	4. Monitoring i evaluacija (Redovno praćenje rezultata i izvještavanje - upitnici za snimanje zadovoljstva hranitelja i djece - upitnici za analizu podataka o strukturi hraniteljskih porodica - upitnici o snimanju pozitivnih promena i napredovanja djece na hraniteljstvu)	MRSS i CSR	2013 god. i kontinuirano
	5.Finalna evaluacija Strategije	MRSS	2016 god.